



Verslag Netwerkbijeenkomst: Hoe organiseren we omgevingskwaliteit met de Omgevingswet?

Datum: 24 april 2019, 14:30 - 17:30

Locatie: Jeanne Dekkers Architectuur + Zoetmulder, Delft



Op 30 januari 2019 waren Netwerk Jong Leefomgeving en JONGfrk te gast bij de Jeanne Dekkers Architectuur + Zoetmulder voor een gezamenlijke netwerkbijeenkomst over omgevingskwaliteit en de Omgevingswet! In dit verslag een korte terugblik op deze middag.

Netwerk Jong Leefomgeving & JONGfrk

Deze netwerkbijeenkomst wordt georganiseerd door Netwerk Jong Leefomgeving en JONGfrk.

- JONGfrk is het jongeren netwerk van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit. De Federatie Ruimtelijke Kwaliteit zet zich in voor het bevorderen van de schoonheid van dorp, stad en landschap. JONGfrk onderzoekt methoden om omgevingskwaliteit te organiseren door actief aan de slag te gaan met cases. Daarom wisselen zij graag van gedachten met het netwerk Jong Leefomgeving. Meer informatie over JONGfrk vind je op de website: <https://www.ruimtelijkekwaliteit.nl/jongfrk>
- Netwerk Jong leefomgeving is het netwerk voor jonge professionals die al met de Omgevingswet aan de slag zijn! De Omgevingswet beoogt een fundamentele verandering van de wijze waarop Nederland omgaat met maatschappelijke en ruimtelijke vraagstukken, jonge professionals kunnen en willen daar een bijdrage aan leveren. Netwerk Jong Leefomgeving is inmiddels gegroeid tot een netwerk met ruim 300 leden met veel verbindingen met andere jong professional netwerken, zoals JONGfrk.
Meer informatie over Netwerk Jong Leefomgeving vind je op de website: www.jongleefomgeving.nl



Presentatie Bas Schout: omgevingskwaliteit en de Omgevingswet

Bas Schout, werkzaam bij de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, neemt ons mee in de historie van het begrip omgevingskwaliteit. Omgevingskwaliteit is eigenlijk een heel jong begrip dat overlap vertoont met bestaande begrippen als ruimtelijke kwaliteit én schoonheid. Met de Omgevingswet heeft omgevingskwaliteit als één van de maatschappelijke doelen van de wet een centrale plaats verkregen, overigens kreeg het deze plaats pas na lobby-werk van de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit. Zie [hier](#) zijn presentatie.

Presentatie Sander van Venetie - JONGfrk

Sander van Venetie, een van de drijvende krachten achter netwerk JONGfrk en mede initiator van deze netwerkbijeenkomst, blikt kort terug op de vorige bijeenkomst van JONGfrk op [27 september jl.](#) Daarin werd het meerwaardegesprek, als mogelijke procesvorm om omgevingskwaliteit te organiseren met de Omgevingswet, in de praktijk gebracht. De lessons learned van deze vorige bijeenkomst zijn in een [adviesbrief](#) aan de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit gestuurd.

Ontwerpspel onder leiding van Anton en Elise Zoetmulder: Niet lullen, maar schetsen!

Anton Zoetmulder en Elise Zoetmulder hebben samen bureau 'Zoetmulder' voor architectuur, interieur, stedenbouw en productontwerp. Hun bureau richt zicht op bouwkunst en onderzoek in de breedste zin waar zij pleiten voor kwalitatieve ontwerpen en oplossingsgerichte creativiteit. Zie [hier](#) hun presentatie.

Stel je voor: de kerktoren van de Nieuwe Kerk in Delft verdwijnt. Een scenario dat na de brand in de Notre-Dame zomaar een relevante opgave kan worden. De gemeente Delft heeft geen geld na het treintunnel fiasco en er zijn ook geen rijke modehuizen die geld doneren. De herbouw van de Nieuwe Kerk is afhankelijk van investeerders.

Tijdens het ontwerpspel gingen drie multidisciplinaire teams met deze casus aan de slag. Het doel is om nieuwe randvoorwaarden te bepalen voor de ontwikkeling van een nieuw gebouw op de plaats van de Nieuwe Kerk. De randvoorwaarden geven kwalitatieve kaders aan de mogelijkheden van de ontwikkeling. Om tot consistente randvoorwaarden te komen wordt de case bekeken op verschillende schaalgebieden. Voor 'het ontwerpspel' worden vier schaalgebieden en rondes aangehouden die gerelateerd zijn aan een bepaalde afstand en het gebruik van bepaalde zintuigen:

- Ronde 1, Veraf (zien): een voorstel voor een gebouwsilhouet in aansluiting bij de skyline van Delft;
- Ronde 2, Openbaar (zien en horen): een voorstel voor een gebouuitstraling (vorm, kleur en identiteit) in aansluiting bij de openbare ruimte en stedelijke structuur;
- Ronde 3, Publiek/Sociaal (zien, horen en ruiken): Een voorstel voor de gebouwplint en gevelopeningen in aansluiting bij direct omliggende openbare ruimte en bebouwing;
- Ronde 4, Intiem/Persoonlijk (zien, horen, ruiken en voelen): Een voorstel voor materiaal en detail passend op alle andere schaalgebieden.



Elk team gaat er samen voor om per schaalgebied randvoorwaarden te bedenken die voldoen aan bepaalde bij hun rol passende doelstellingen. Ieder teamlid vertegenwoordigt immers een partij met een eigen belang, waaronder: de gemeente, de projectontwikkelaar, de architect, de bewoners en de procesmanager.



De omgevingskwaliteit van de gebouwde omgeving is iets wat beleefd wordt in beelden, geluiden, geuren en texturen. In het ontwerpspel is daarom gestimuleerd om minder te praten en meer te visualiseren. De randvoorwaarden die gezamenlijk gevormd worden, worden gelijk op een tafelkleed ingetekend. Dit werd bereikt door de volgende regel in acht te nemen tijdens het meerwaardegesprek: 'Een teamlid mag alleen praten wanneer hij/zij iets tekent of heeft getekend'. Zo worden woorden aan concrete beelden gebonden, die samen een nieuwe randvoorwaarde vormen voor de ontwikkeling van de Nieuwe Kerk in Delft.

Resultaten ontwerpspel

De resultaten van het ontwerpspel zijn qua ontwerp en uitgangspunten divers. Op de foto's zijn enkele beelden van het betekenbare tafelkleed weergegeven. In het proces dat door iedere groep is doorlopen, werkend van het schaalgebied 'veraf' naar het schaalgebied 'intiem' met de verschillende stakeholders, komen veelal wel dezelfde indrukken naar boven:

De methode waarbij je alleen iets mag zeggen als je ook iets getekend hebt focust het gesprek, voorziet in een integraal en constructief proces en activeert betrokkenen om mee te denken naar resultaten. Aandachtspunten zijn:

- *schetsen is lastig voor betrokkenen die niet gewend zijn te tekenen;*
- *ondanks dat de methode in een constructief proces voorziet, blijft men toch nog vaak star aan het eigen belang vasthouden;*
- *het gebruik van de methode is te complex voor gebruik bij een meer gedetailleerd schaalgebied.*



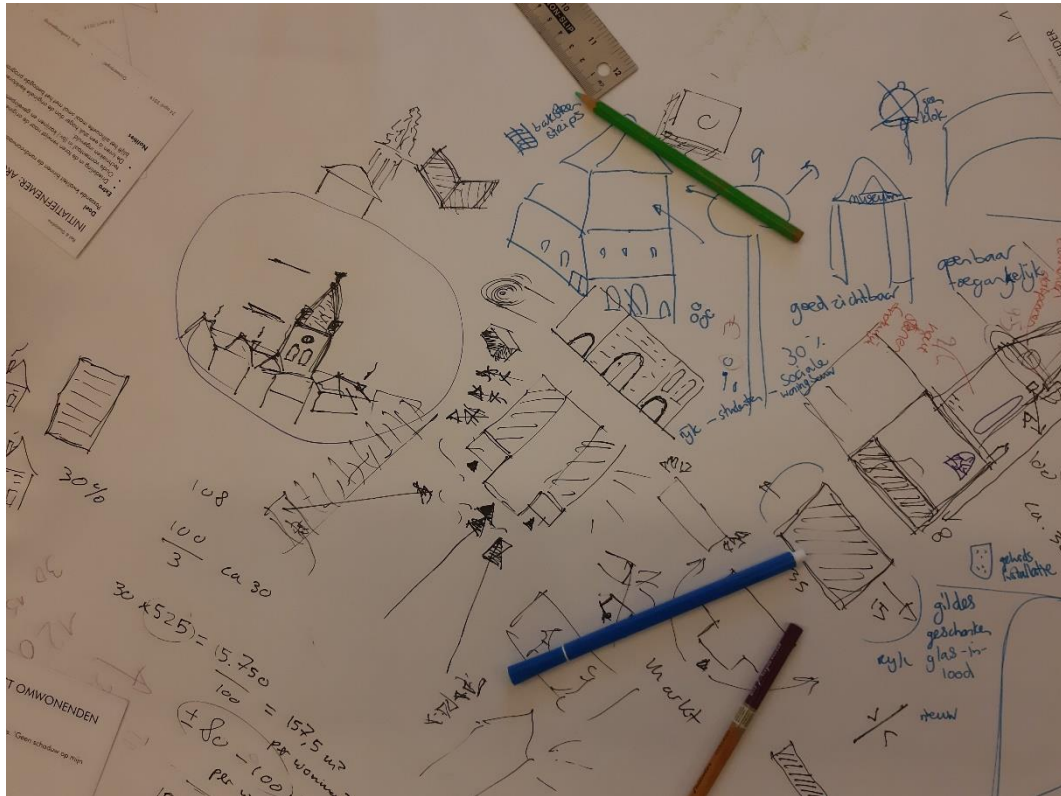
Het hanteren van schaalgebieden biedt duidelijkheid over waar je naar moet kijken bij een ontwikkelingen en ordent het proces. Aandachtspunt is het feit dat *alle schaalgebieden samenhang met elkaar hebben, wat het 'netjes' aflopen van alle schaalgebieden belemmert.*

Hoewel het schetsen en het hanteren van schaalgebieden tot een meer integraal proces naar meerwaarde lijkt te leiden dan alleen met het voeren van een gesprek, blijft het ook op deze manier lastig tot een dergelijk proces te komen. Uiteraard heeft dit deels met de spelvorm te maken, maar door de regels heen valt op te maken dat een structurerende tafelleider cruciaal is voor een constructief proces. Hieruit blijkt des te meer dat de aanbevelingen naar aanleiding van de bijeenkomst van JONGfrk op 27 september 2018 aandachtspunten blijven:

1. de onafhankelijke rol van de proces coördinator / tafelleider
2. het moment van het gesprek
3. duidelijke doelstellingen van het gesprek
4. de aanwezige partijen
5. het hanteren van gesprekrondes (zodat iedereen zijn belang op tafel kan leggen)
6. het formuleren van conflicten en gezamenlijk belangen nav het gesprek
7. het maken van concrete afspraken na afloop van het gesprek



Conclusies en advies



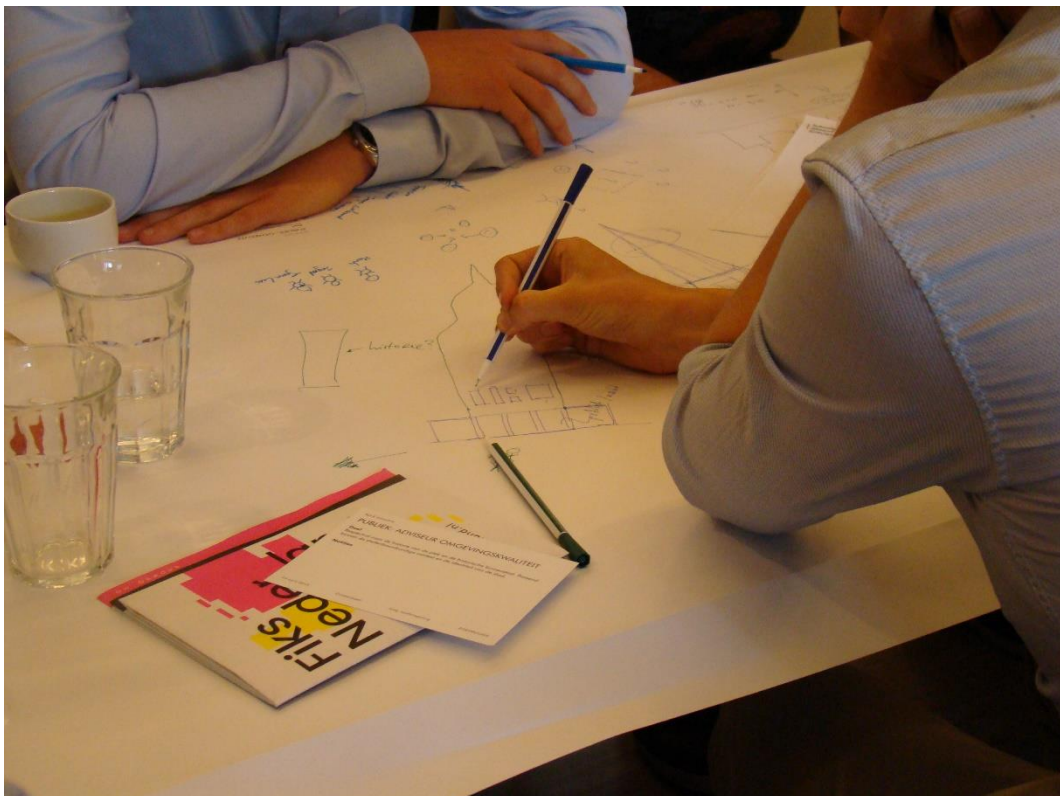
Op basis van het ontwerpspel zijn een aantal adviezen en best practices geformuleerd:

1. Bepaal de start van het proces: het proces beginnen met een ontwerp van de initiatiefnemer is te sturend en biedt te weinig mogelijkheden voor alternatieven. Wél lijkt het zinvol om de initiatiefnemer op basis van tevoren gestelde uitgangspunten een schetsontwerp te laten maken, waarop vervolgens in de 'eerste' fase door alle betrokkenen gereageerd kan worden. Een dergelijk schetsontwerp is noodzakelijk, omdat 1. betrokkenen (met name burgers) vaak niet weten wat ze precies willen en 2. het een motor is voor het proces.
2. Biedt ruimte om door de schaalgebieden heen te gaan: het werken in schaalgebieden structureert het gesprek. Daarbij is het belangrijk dat aan het begin door alle betrokkenen duidelijk wordt gemaakt wat ieders belang is en wat de impact daarvan op betreffend schaalgebied is. Maar, te strak aan het schaalgebied vasthouden kan het proces ook belemmeren; alle schaalgebieden hebben immers samenhang. Door ruimte te bieden voor de bewustwording van de samenhang van een schaalgebied tot de andere schaalgebieden, komen belangen op tafel die anders (waarschijnlijk) niet besproken zouden worden. Vanuit dat oogpunt is het ook belangrijk te bepalen wie bij welk schaalgebied betrokken is.



3. Welke middel zet je wanneer in: schetsen is niet voor iedereen het geschikte communicatiemiddel en werkt niet bij alle schaalgebieden even effectief. Bedenk daarom in welke fase van het proces je alle betrokkenen laat schetsen, wanneer je bijvoorbeeld alleen een professioneel tekenaar de gedeelde belangen laat schetsen en wanneer je communiceert door middel van bijvoorbeeld aangeleverd referentie materiaal.
4. Inspirator: in een groep met een persoon die prikkelt, is het proces meer constructief. Een 'inspirator' die inhoudelijk voorbeelden en ideeën aandraagt, al dan niet schetst, voor de manier waarop het gedeelde belang vorm kan krijgen. De vraag is wie deze rol zou moeten vervullen; de tafelleider, een ontwerper of juist de onafhankelijke adviseur omgevingskwaliteit.

Tips



- Het middel schetsen en het hanteren van schaalgebieden zou ook goed kunnen werken bij het opstellen van een omgevingsvisie;
- Ga een dergelijk proces op de locatie zelf doen, dan is duidelijk wat de impact is.